

Religionen som vägvisare

- En diskursanalytisk studie av amerikansk retorik kring invasionen av Irak

Emma Lundgren

Abstract

I fokus för denna undersökning står Bushadministrationens argumentation och retorik kring invasionen av Irak då den inleddes våren 2003. Utgångspunkten är teorier om, och en hypotes kring att det råder en kristen diskurs i den amerikanska politiken, som formar politikens uttryckssätt och framställning, bl.a. genom en tendens att dela upp världen i goda och onda, och att koppla respektive läger till specifika personer eller händelser. Presidentens tal till allmänheten analyseras utifrån den hypotesen med kritisk diskursanalys, för att undersöka ifall det tydliggörs en sådan kristen diskurs i dessa tal, och hur den då tar sig uttryck.

Nyckelord: USA, invasionen av Irak, kritisk diskursanalys, vi och de, kristen diskurs

Antal ord: 6600.

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte och problemformulering	1
1.2	Teori och metod	2
1.3	Avgränsning och definitioner	2
1.4	Material och källkritik	3
1.5	Disposition	4
2	Teorier och bakgrund.....	5
2.1	Historisk bakgrund	5
2.2	Kristen fundamentalism blir politisk	6
2.3	Kritisk diskursanalys	7
3	Hantering av empiriskt material.....	9
3.1	Analyspunkter	9
3.2	Urval	9
4	Textanalysens resultat	11
4.1	USA, den utvalda försvararen.....	11
4.1.1	Vilka är vi?	11
4.1.2	Att agera för sin egen sak.....	12
4.1.3	Att agera för någon annan.....	12
4.2	Goda vs. Onda.....	13
4.2.1	Ondskan personifierad	14
4.2.2	God och oskyldig.....	15
4.3	Religiöst ordval	15
5	Konklusion	17
6	Referenser	19
6.1	Litteratur	19
6.2	Primärkällor	20

1 Inledning

USA är en speciell nation på flera plan. Det är den ensamman supermakten, ledande på global nivå inom både den ekonomiska och den militära sfären. I och med den positionen har landet stort inflytande på internationell nivå. En annan aspekt som utmärker USA bland främst de västerländska demokratierna är den roll och den plats i samhället och politiken som religionen har. Kyrka och stat är formellt separerade, men det politiska rummet präglas ändå tydligt av religiösa drag, i form av evangelisk kristendom (Mandaville, 2009: 100).

Invasionen av Irak med start i mars 2003, och med USA i spetsen, har sedan den inleddes varit föremål för omfattande diskussioner och analyser av dess syfte, motiv och rättfärdighet. Saddam Hussein var diktatorn i Irak, som misstänktes för att ha massförstörelsevapen som doldes för omvärlden och i synnerhet för FN:s säkerhetsråd som via resolutioner och vapeninspektörer försökte tvinga landet att desarmera. USA hade också vid denna tid förklarat sitt symboliska och retoriska krig mot terrorismen, och opinionen rörde sig kraftigt i vågor över världen.

I det här arbetet kommer jag att titta på USA:s egen argumentation för invasionen, i form av presidentens tal till allmänheten vid tiden för invasionens första skede. Jag kommer att genomföra en textanalys av ett urval av dessa tal, med hjälp av diskursanalytiska teorier och metoder, närmare bestämt utifrån den specifika varianten *kritisk diskursanalys*. Detta görs i sin tur med utgångspunkt i teorier som påvisar det fenomen av religiöst präglad politik i USA, som jag i den här uppsatsen kallar en *kristen diskurs*. Detta är mitt samlingsbegrepp för dessa teorier i kombination med diskursteorier.

1.1 Syfte och problemformulering

Syftet med min undersökning är således att göra en fallstudie på amerikansk politisk retorik angående invasionen av Irak, för att försöka analysera och belysa en ev. kristen diskurs. Genom att kombinera teorier om en kristen diskurs i den politiska sfären och om diskursers förutsättningar och påverkanskraft vill jag undersöka om, och i så fall hur, denna kristna diskurs är närvarande i det politiska uttrycket för Irakinvasionen. Min konkreta frågeställning lyder därmed:

- Synliggörs, och i så fall hur, en kristen diskurs, i presidentens tal till allmänheten gällande invasionen av Irak?

1.2 Teori och metod

Kritisk diskursanalys som jag valt att använda mig av, och som Winther Jørgensen – Phillips behandlar i sin bok *Diskursanalys som teori och metod*, är en speciell kombination av både teori och metod, dvs. dels metodologiska verktyg för att genomföra en textanalys, dels en teoretisk utgångspunkt som styr forskningens riktning och perspektiv. En diskurs är enligt denna filosofi något som påverkar sociala förhållanden och identiteter genom att till viss del vara ett maktredskap. Den kritiska diskursanalysen ser inte vetenskap som något objektivt utan eftersträvar att bringa klarhet i vilken roll en specifik diskurs spelar för sociala förhållanden inom området (Winther Jørgensen - Phillips, 2000: 69-70).

Angående den kristna diskursen så finns det diverse forskning och slutsatser i ämnet, som tillsammans bildar min teoretiska utgångspunkt och som jag närmare presenterar i nästkommande kapitel. För min analys så utgår jag dock mer specifikt från David Domkes begrepp ”politisk fundamentalism” och den definition och de teser kring begreppet som han presenterar i boken *God willing?* Hans forskning analyserar relationen och sambandet mellan presidentadministrationens uttalanden och media, så till viss del finns det likheter med mitt eget arbete. Men jag har ett annat, smalare och därmed djupare, fokus än Domke då jag koncentrerar mig på endast en politisk händelse, och jag har ett annat tillvägagångssätt tillika metod i form av kritisk diskursanalys.

1.3 Avgränsning och definitioner

I det här arbetet kommer jag att avgränsa mig till USA som aktör vid invasionen av Irak. Jag kommer alltså endast att hålla mig till den amerikanska kontexten och inte analysera andra nationers medverkan eller FN:s agerande. Dessa nämns därför endast i form av bakgrundsfakta till händelseutvecklingen samt fungerar som referenspunkt för vad USA i sin tur gör och uttrycker. Då undersökningens upplägg går ut på att analysera presidentens tal så är det lätt hänt att nationens politiska agerande och ståndpunkt blir starkt personifierat av och uppfattas som likvärdigt med presidenten som ensam individ. I själva analysen finns till viss del formuleringar som kanske kan uppfattas på det sättet av läsaren då det ju refereras direkt till vad just presidenten har sagt. Därför vill jag poängtera att det är en diskursanalys som görs, och därmed är presidenten i sig som person inte relevant utan han och det han säger ses i det här sammanhanget som representativt för den rådande politiska sfären.

Som jag redan har nämnt så är det teorier och hypoteser om en kristen diskurs som jag använder mig av. Det är därför alltid kristen tro som jag syftar på när jag framöver talar om religion och religiösa uttryck eller liknande, givetvis såvida jag inte uttryckligen nämner någon annan religiös åskådning. Jag har inte funnit det relevant att i den här undersökningens sammanhang närmare definiera exakt

vilken kristen förgrening som den kristna diskursen skulle bestå av, då det i USA finns en mängd olika samfund och riktningar. Jag nöjer mig därför med definitionen att det handlar om kristendom, vilken är den dominerande religionen i USA i jämförelse med de andra stora, så kallade världsreligionerna. Dessa finns givetvis också representerade i USA, men jag tar inte in dem i mitt analytiska ramverk.

Till sist avgränsar jag mig också i tid, till våren 2003, dvs. då invasionen inleddes. Talen som ingår i mitt empiriska material sträcker sig från 6 februari till 3 maj 2003.

1.4 Material och källkritik

När det gäller bakgrundsfakta för Irakinvasionen har jag använt mig av kurs- och läromedellitteratur skriven för statsvetenskapliga studier, för att minska risken för politisk vinkling eller tvetydiga syften i utgångsmaterialet. Antologierna *Global Politics* (2009), av Jenny Edkins och Maja Zehfuss, och *The globalization of world politics* (2005), av John Baylis och Steve Smith, passade in på dessa kriterier. Även för kunskap om diskursanalysens värld har jag använt mig av studierekommenderad litteratur, *Diskursanalys som teori och metod* (2000), av Marianne Winther Jörgensen och Louise Phillips.

Litteraturen som utgör min teoretiska bakgrund till mitt begrepp och min hypotes om den kristna diskursen är något mer komplicerad ur källkritisk synvinkel än ovan nämnd kurslitteratur. Jag har här använt mig av tre böcker: *God willing?* (2004), av David Domke, *Made in Texas* (2003), av Michael Lind, samt *American theocracy* (2006), av Kevin Phillips. Huruvida dessa böcker är alltför politiskt vinklade kan givetvis diskuteras och jag är väl medveten om att den risken finns, som den alltid gör när det gäller den här typen av kvalitativ forskning där det är omöjligt att tala om objektiv kunskap och vetenskap. Dock är min undersökning på ett sätt av teoriprovande karaktär, då jag medvetet har valt att utgå ifrån den här typen av slutsatser för att kombinera det med diskursteorier och pröva att konkret använda teorierna i en textanalys.

Det empiriska materialet består som sagt av presidenttal, som jag har hämtat från den amerikanska regeringens hemsida, där material från ämbetstiden för Bush ligger kvar som en låst, historisk domän. Jag betraktar därför materialet som tillräckligt tillförlitligt för mitt syfte. Ett tal, från 1 maj 2003, har jag använt som källa till min historiska bakgrund men inte inkluderat i mitt urval. Detta motiveras i det tredje kapitlet där jag går igenom min urvalsprocess. Jag har använt samma referensmetod för detta tal som för de andra som ingår i mitt urval.

1.5 Disposition

Uppsatsen är förutom inledningskapitlet uppdelad i ytterligare fyra kapitel. I det nästkommande redogör jag dels för den historiska bakgrunden och omständigheterna kring invasionen av Irak, och dels presenteras mina teorier mer ingående var för sig, om den kristna diskursen och angående kritisk diskursanalys. Därefter följer ett kort men väsentligt kapitel om hanteringen av mitt empiriska material där teorierna tillsammans bildar några analyspunkter som har gett analysen dess struktur. Dessutom förklarar jag hur min urvalsprocess har gått till. Nästa kapitel består av själva analysen och de resultat jag kommit fram till, och till sist kommer den avslutande delen med slutsatser och diskussion av undersökningen. Därefter följer givetvis en referensförteckning.

2 Teorier och bakgrund

2.1 Historisk bakgrund

Den terroristattack som USA utsattes för den 11 september 2001 och som dödade över 3000 personer, förändrade inte bara USA:s utrikespolitik utan även förutsättningarna för den internationella politiken och dess ordning då händelsen skakade om västvärldens uppfattning om sin säkerhetsposition. Det erhöles en insikt om ett reellt existerande hot som inte var knutet till världens uppdelning i nationalstater, utan som istället kom från en icke-statlig organisation vilken kräver helt andra, och för västvärlden till stor del nya, förutsättningar och omständigheter för att överhuvudtaget kunna lokaliseras och därefter hanteras. USA:s sätt att svara på attacken var att utlysa ”the war on terror”, kriget mot terrorismen. Detta krig gick först och främst ut på att hitta och straffa de skyldiga för attacken den 11 september, vilket ledde till att Afghanistan invaderas 2001. Därefter vidgades fokus till alla länder som stött och/eller skyddat terroristgrupper och -nätverk. 2002 pekade president George W. Bush särskilt ut tre stater, Iran, Irak och Nordkorea, som han kallade för ”the axis of evil”, onskans axelmakter. Övriga världen hade att välja mellan att antingen vara med eller emot USA och dess anti-terror-kampanj (Bleiker, 2009: 468. Cox, 2005: 153).

När det gäller händelseutvecklingen mellan USA och Irak och kriget mot terrorismen, så går historien tillbaka till gulfkriget/Kuwaitkriget 1990-1991. Irak, med Saddam Hussein som ledare, invaderade i augusti 1990 staten Kuwait i syfte att erövra den och stärka sin ekonomi då Irak alltid ansett att området egentligen tillhörde dem. Saddam Hussein trodde inte heller att västvärlden skulle ingripa till försvar för Kuwait, baserat på att Irak tidigare fått stöd i kriget mot Iran under 1980-talet. Men invasionen fick sina reaktioner, från FN:s säkerhetsråd och från USA som gick i spetsen för en militäroperation som krossade den irakiska militärmakten (Dunne, 2005: 193).

I samband med att kriget avslutades på detta sätt skapade FN:s säkerhetsråd en resolution som krävde att Irak förstörde sina massförstörelsevapen. 2002 riktades ännu en resolution mot Irak, med förtydligande om att fortsatt vägran att följa säkerhetsrådet skulle få allvarliga konsekvenser. Men säkerhetsrådet kom aldrig överens om någon ny resolution med beslut att med våld gå in i Irak då de inte frivilligt avväpnade sig, utan istället tog främst USA och Storbritannien, med ytterligare några allierade stater, beslutet att i mars 2003 på egen hand gå in i Irak (Taylor – Curtis, 2005: 416). Den 1 maj 2003 förklarade president Bush den direkta striden avslutad och vunnen då Saddam Hussein och hans anhängare

besegrats. Nu återstod att bygga upp landets ordning och säkerhet (Bush, 2003-05-01). Idag nästan sju år senare finns det fortfarande amerikanska styrkor och resurser kvar i Irak.

2.2 Kristen fundamentalism blir politisk

Phillips beskriver i *American Theocracy* USA som både den världsledande ekonomin och militärmakten, samt världens bibelläsande korsfarare. Han förtydligar att ingen annan av de samtida västerländska staterna delar den religiösa intensitet som finns i USA och ingen av dessa har heller någon föreställning om att vara Guds utvalda folk, motsvarande den föresatsen i USA. Det kulturella arvet är en väsentlig faktor för förståelsen av denna utveckling. Den stora migrationsvågen som gick från Europa till USA, och som var som störst under 1800-talet, bestod av ett stort antal människor som emigrerade pga. religiösa skäl. Det nya landet i väst blev en tillflyktsort för en mängd olika religiösa samfund och förgreningar som inte accepterades i det statskyrkliga Europa. Än idag har USA ett mycket större antal av olika samfund och sekter än vad Europa har (Phillips, 2006: 100-105).

Samtidigt finns det en växande sekularisering i USA. Enligt Lind i *Made in Texas* präglades början av 2000-talet i USA av en ökad religiös tolerans. Det faktiska antalet så att säga sekulariserade medborgare blev också större, och om dessa räknas som en grupp och jämförs med de religiösa samfundens respektive storlek så är den sekulära gruppen näst störst, efter antalet katoliker (Lind, 2003: 108). Men trots den växande graden av sekularisering så är det republikanska partiet, med sin stora andel medlemmar och väljare med uppfattningen att den politiska sfären ska utgå ifrån den religiösa, så pass starkt att det får ett dominerande inflytande över politiken (Phillips, 2006: viii-ix, 103).

Som jag nämnde i inledningen så har jag valt att fokusera på Domkes begrepp politisk fundamentalism, vilket han definierar som en sammanslagning av konservativ religiös tro, politik och strategisk kommunikation. Enligt Domke har det funnits konservativ kristendom inom den amerikanska mainstreamkulturen sedan mitten av 1970-talet, då han menar att det finns ett samband mellan dåtidens sociala oroligheter och kyrkans förnyade kraft. Därefter var det presidentadministrationen under Ronald Reagan på 1980-talet som skapade den moderna formen av politisk fundamentalism enligt Domkes definition (2004: 6-8). Själva kärnan i den nya retoriken och politiken var: "the president's tendency to paint the world in stark good versus evil terms, with the United States as the divinely chosen defender of freedom and liberty" (Domke, 2004: 8).

Under 1990-talet växte den kristna konservatism i styrka och vid valet år 2000 hade kristen konservatism, blivit en grundbult nästan överallt inom politiken, dvs. politisk fundamentalism, och då särskilt tydligt inom det republikanska partiet. Domke inkluderar dock det demokratiska partiet i ansvaret för utvecklingen då de i kongressen har samtyckt till republikanernas formande av politiken. Även om det var Reagan som skapade konceptet kring politisk

fundamentalism så var det först under 2000-talet som det kom att dominera den politiska agendan fullt ut, nu lett av president George W. Bush, och med störst kraft efter att terrorattacken den 11 september 2001 hade inträffat (Domke, 2004: xi, 9-10).

2.3 Kritisk diskursanalys

Michel Foucault är en stor föregångare när det gäller utvecklingen av diskursanalys överlag, då han bl.a. fastslog den teoretiska utgångspunkten att makt och kunskap förutsätter varandra, vidare är det genom makt som den sociala världen konstrueras. Då diskurser är en del av den sociala världen innebär det att även diskurser skapas och konstrueras utifrån maktförhållanden. För det första så går diskursanalys inte ut på att genomskåda diskursen i syfte att framställa den egentliga verkligheten eller sanningen, då det enligt teorin inte är möjligt att objektivt ställa sig utanför en diskurs. Istället handlar det om att titta på vad som konkret sägs eller skrivs för att försöka belysa underliggande strukturer och påvisa hur den sociala världen påverkas av dessa (Winther Jörgensen – Phillips, 2000: 19-20, 28).

Den kritiska diskursanalysens huvudman är Norman Fairclough, som Winther Jörgensen – Phillips i sin tur till största del utgår ifrån i sin bok. Enligt Fairclough är en diskurs både konstituerande och konstituerad, dvs. att den påverkar och formar den sociala världen likväl som diskursen i sig blir påverkad av sociala omständigheter och även andra diskurser. En viss social och samhällelig sfär, t.ex. media, har sin egen diskursordning, bestående av ett antal diskurser och typer av språkbruk (Winther Jörgensen – Phillips, 2000: 67-68, 73). Det som definierar den kritiska diskursanalysen som just kritisk, är den teoretiska utgångspunkten att: ”diskursiva praktiker bidrar till att skapa och reproducera ojämlika maktförhållanden mellan sociala grupper” (Winther Jörgensen – Phillips, 2000: 69).

Diskursiv praktik är en del eller dimension av tre i Faircloughs analysmodell. Den första och mest konkreta delen är dock analysen av själva texten då fokus kan vara på olika grammaturgiska grepp, ordval och annat av språklig karaktär. Jag kommer i min analys att fokusera på det som Fairclough kallar transitivitet, vilket handlar om att man analyserar hur: ”händelser och processer förbinds (eller inte förbinds) med subjekt och objekt” (Winther Jörgensen – Phillips, 2000: 87), vilket är ett sätt för att i en framställning kunna understryka, nedtona eller själv skapa samband mellan olika omständigheter, eller mellan person och sakfråga. Detta handlar således om den faktiska textanalysen av mitt empiriska material.

Nästa steg är då den diskursiva praktiken, vilken behandlar processerna kring produktion och konsumtion av en text och vilka förutsättningar som finns för respektive process, t.ex. vem som är producent respektive konsument av en text och hur förhållandet dem emellan påverkar textens utformning och tolkning. Jag har utgått ifrån och motiverat mitt urval av material med hjälp av den diskursiva praktikens beståndsdelar vilket jag återkommer till i nästa kapitel.

Det sista och mest abstrakta steget i analysmodellen är den sociala praktiken, som analyserar förhållandena mellan de olika stegen och de förutsättningar utanför diskursen som skapar dess ramverk (Winther Jørgensen – Phillips, 2000: 85-90). Här tittar man alltså på helheten av diskursens samspel med omgivningen och de konsekvenser som följer. Det är på den här nivån som man kan dra slutsatser om diskursen och därmed kommer detta steg i konklusionskapitlet. Jag kommer därför inte heller att diskutera diskursen som sådan, och dennes vara eller icke vara i kapitlet för analysen utan lämnar den typen av övergripande diskussion till konklusionen.

3 Hantering av empiriskt material

3.1 Analyspunkter

Utifrån de presenterade teorierna i föregående avsnitt så har jag valt ut tre stycken analyspunkter att utgå ifrån vid bearbetningen och analysen av mitt empiriska material. Domkes slutsatser och definitioner av begreppet politisk fundamentalism har jag tagit fasta på och utkristalliserat till två stycken analyspunkter. Den första, *USA, den utvalda försvararen*, diskuterar föreställningen om USA som särskild rollinnehavare i skapandet av fred och förmedlandet av de fri- och rättigheter som den västerländska världen utgår ifrån.

Goda vs. Onda, undersöker som namnet säger tendensen att dela upp världen i två konkurrerande delar, den som är god och den som är ond. Min analys av dessa punkter går till viss del in i varandra, bl.a. genom att båda utgår ifrån ett skapande av grupperingarna vi respektive de för att kunna tillskriva sig själv och sin motpart diverse egenskaper. Därav blir det kritisk-diskursanalytiska begreppet transitivitet relevant för att åskådliggöra hur dessa uppdelningar skapas.

Den sista punkten tittar på *religiöst ordval*, dvs. den konkreta användningen av religiösa ord och fraser. Den hänger alltså inte ihop med begreppet politisk fundamentalism på samma tydliga sätt som de två första analyspunkterna utan snarare med den kristna diskursen och kulturen på ett lite bredare plan.

3.2 Urval

Min urvalsprocess är genomförd utifrån Faircloughs teori om diskursiv praktik. Det innebär att jag har valt ut tal som har liknande förutsättningar och syfte. De är tio till antalet och sträcker sig över våren 2003. De är alla informativa tal, många en sorts lägesrapport, från presidenten till den amerikanska befolkningen. Sju stycken är i sin ursprungliga form radiosända tal, de tre övriga är presenterade på plats i vita huset och därifrån sänd i media. På den amerikanska regeringens hemsida över George W. Bush och hans ämbets tid finns en sammanställd lista över alla tal som presidenten hållit kategoriserat efter politisk fråga. Jag kunde på så vis gå igenom alla tal som berörde Irak från januari till maj 2003, och hittade tio som stämde med de egenskaper jag sökte. De övriga talen var oftast mer nischade i både ämne och målgrupp, t.ex. till soldater på en militärföreläsning, eller i form av debatt eller diskussion där även andra personer citerades parallellt.

De tio talen i mitt urval är i kronologisk ordning från:

- 2003-02-06
- 2003-03-01
- 2003-03-08
- 2003-03-17
- 2003-03-19
- 2003-03-22
- 2003-03-29
- 2003-04-05
- 2003-04-12
- 2003-05-03

De tre första talen är från upptrappningen av situationen innan invasionen inleds. Den 17 mars är ett förspel till invasionen då det deklarerats att Saddam Hussein har 48 timmar på sig att lämna Irak, annars går USA och dess allierade in med sina styrkor. Den 19 mars är därmed själva krigsförklaringen, talet förmedlas på kvällen då styrkorna är på väg mot mål i Irak. Talen därefter är en sorts lägesrapporter av hur situationen i Irak utvecklas. Det sista talet, från 3 maj, meddelar att den direkta militära operationen är avslutad. Denna deklARATION offentliggörs egentligen redan 1 maj, i ett tal som jag i detta avseende använt som källa till min historiska bakgrund, men inte inkluderat i mitt urval för analysen då det talet är ett mer militärinriktat tal, och vars beståndsdelar sammanfattas i en folkligare framtoning i talet 3 maj.

4 Textanalysens resultat

4.1 USA, den utvalda försvararen

4.1.1 Vilka är *vi*?

Enligt Domke är som sagt en nyckelfaktor av politisk fundamentalism, så som den yttrar sig i USA, tendensen att se sig själv som nation som den utvalde försvararen av och förkämpan för frihet och demokrati. För att en sådan känsla eller uppfattning av utvaldhet eller att vara speciell ska uppstå behövs något som knyter samman och förenar människor, det krävs en gemenskap. En sådan gemenskapskänsla skapas i presidenttalen genom valet av pronomen som till stor del består av begreppet *vi*. Som jag nämnde tidigare angående min urvalsprocess så är talen i mitt empiriska material av samma typ när det gäller den diskursiva praktiken, det är en sorts informerande tal från presidenten till den amerikanska befolkningen. När presidenten då talar om *vi* så kan det både åsyfta och tolkas som olika innebörder av vilka dessa är. För det första så skapar Bush ett *vi och de* då han påpekar att ifall Irak verkligen höll på att nedrusta så skulle *vi* veta det (Bush, 2003-03-08). Det är relativt tydligt vilka *de* är i den här bemärkelsen, åtminstone vid jämförelse av definitionen av *vi*. De är Irak, den irakiska regimen, många gånger är bilden av *de* andra totalt personifierad som Saddam Hussein vilket jag återkommer till under nästa analyspunkt.

Begreppet *vi* kan utifrån denna uppfattning om *de* andra egentligen innefatta alla andra, resten av världen. Riktigt så brett betvivlar jag dock att det är, medan *vi som de goda*, *vi i västvärlden* och *vi amerikaner* är tre möjliga och rimliga hänsyftningar. När invasionen av Irak väl har inletts kan *vi* också handla om *vi allierade som valt att intervensera*. Det gemensamma för detta *vi* i de tio talen som jag har studerat är att det många gånger inte definieras, utan Bush låter det vara osagt exakt vilka *vi* han menar samtidigt som framställningen är rättfram, självsäker och paradoxalt nog inte verkar det minsta tveksam över vilka *vi* det är som menas. Detta skapar en dubbeltydighet, presidentens bruk av ordet *vi* kan vara både brett och smalt. Därmed uppstår en sorts ”ingen nämnd, ingen glömd”-situation då det ges tolkningsutrymme för att en stor mängd människor även utanför USA:s gränser är inkluderade.

Den amerikanska kontexten är dock den tydligaste och mest dominerande, upplevelsen är att det först och främst är till den amerikanska befolkningen som

presidenten vänder sig, det är det amerikanska folket som är *vi*, och det är för dem det skapas en gemenskap, en gemensam ståndpunkt och en uppfattning att dela med varandra. Utifrån Faircloughs begrepp transitivitet är just det här sättet att tala i termer av *vi* ett medel för att knyta händelser till sig, i det här fallet blir resultatet att det som händer i Irak blir tätt förbundet med alla de som identifierar sig med *presidentens vi*. Det paradoxala är att det är just dubbeltydigheten, och upplevelsen av det breda spektrum som skapar den smalare tillhörigheten. Den öppna tolkningsmöjligheten blir som en ursäkt, ett kryphål, och en anda av att ”det handlar främst om oss, men de andra är ju också med på ett hörn.”

4.1.2 Att agera för sin egen sak

På vissa ställen i materialet är avgränsningen till USA däremot väldigt tydlig, nämligen då det berör aspekten av självförvar. Terrorattacken den 11 september 2001 tas upp som referenspunkt med koppling till den aktuella utvecklingen och hotet från Irak. Bush slår fast att uppkomna hot ska konfronteras, med andemeningen att det ska göras innan ett nytt 11 september inträffar (Bush, 2003-03-08). När det gäller frågan om självförvar och tillhörande argumentation så finns det en märkbar skillnad mellan talen före och efter att invasionen har inletts. Det är nämligen endast i talen t.o.m. 19 mars, vilket är då som det officiellt förklaras att invasionen är startad, som situationen beskrivs med hänsyftning till självförvar. Själva ordet självförvar används dock inte utan istället är det genom att tala om att det finns ett hot mot USA, med betoning på att det handlar illvilliga, mäktiga människor med brutala vapen vilka har angripit USA tidigare, som det uppstår en känsla av oförrätt och ett behov av att försvara sig.

Att agera pga. hot och i syfte att försvara den egna befolkningen ingår förvisso inte i Domkes politiska fundamentalism och såsom explicit fenomen inte heller i min tolkning och utformning av mina analyspunkter. Däremot så ser jag det som sammanhängande med den lösa och öppna definition av *vi* som finns i talen, vilket jag tog upp tidigare. Dragen av hot och orättvisa i framställningarna och vikänslan är två faktorer som kompletterar och förstärker varandra så att händelseutvecklingen och situationen blir något hotfullt som i allra högsta grad berör detta *vi*.

4.1.3 Att agera för någon annan

Den komplexa gruppen *vi* skapar alltså möjlighet i talen att skifta fokus för händelserna och därmed även skiftningar i syfte, motiv och argumentation. Det här stycket behandlar den konkreta och uttryckliga innebörden av USA som den utvalda och särskilda försvararen av människors frihet. Under föregående punkt tog jag upp att uttryck för självförvar endast finns i talen fram till invasionens början, därefter är det nämligen perspektivet att ingripandet är för att hjälpa någon annan, dvs. den irakiska befolkningen, som är ensamt dominerande. Den typen av argumentation finns dock även före invasionens start. Redan tidigt i materialet, i

talet den 1 mars, uttrycker Bush målet att minska lidandet för Iraks befolkning, därför måste diktatorn Saddam Hussein bort och demokrati införas i landet. Bush använder efterspelet till andra världskriget då USA hjälpte till att bygga upp det krigshärjade Europa, som ett exempel på att amerikaner fullföljer sitt ansvar och inte lämnar människor i sticket efter en konflikt. Han formulerar således USA:s ståndpunkt i följande två citat från samma tal: "But America's cause is always larger than America's security. We also stand for the advance of freedom and opportunity and hope," samt "Americans do not turn away from duties because they are hard" (Bush, 2003-03-01).

Talet från den 17 mars är däremot på många sätt det tal som känns mest aggressivt och upprört. Det uttrycks en tydlig irritation över FN:s säkerhetsråd, som inte anses ha levt upp till sina åtaganden och sitt ansvar, då det inte åstadkommit en ny resolution innehållandes befogenheter att direkt ingripa i Irak. Istället kommer USA att agera utifrån sitt eget ansvar (Bush, 2003-03-17). I talen som helhet uttrycks på olika sätt att USA är ett fredsälskande land som försvarar friheten och därför kommer att skapa fred och frihet i Irak. Talen från slutet av mars samt april är relativt korta, bestående av lägesrapportering från operationen i Irak. Där ges bekräftelse på att irakierna verkligen behövde hjälp då det berättas om grymheter som befolkningen varit utsatt för liksom människornas tacksamhet över närvaron av de utländska styrkorna.

USA var ju knappast ensamma om att ingripa i Irak utan det var en allians av länder som utförde interventionen. Ändå kan det på sina håll framstå som om det först och främst var USA som agerade och räddade Irak. Det är ju just det som är det luriga med min vi-teori som jag nu framhållit ett antal gånger, att allt och alla flyter in och ur varandra vilket skapar ett stort omfång av händelser, motiv och människor som alla blir politiskt korrekta och accepterade eftersom skiljelinjerna inte är tydligt markerade. Att resultatet av invasionen till största del skulle vara USA:s förtjänst uttrycks på ett mer konkret sätt i det sista talet i mitt urval, då den direkta militäroperationen är avslutad och segern anses vunnen. "The world has seen the might of the American armed forces. In this victory, America received valuable help from our allies" (Bush, 2003-05-03). Att använda ordet hjälp på det här sättet, även om den bedyras som värdefull, är enligt mig att sätta sig själv något framför de andra när det gäller insats, delaktighet och inte minst betydelse i frågan.

4.2 Goda vs. Onda

Att dela upp världen i två läger, goda respektive onda, är sannerligen ett skapande av *vi och de*. Då jag redan har problematiserat möjligheten för skiftande innebörd av begreppen, i huvudsak termen vi, under den förra analyspunkten kommer jag att här fokusera på det specifika i användandet av dikotomin god och ond. I det första och kronologiskt äldsta talet i mitt material, från 6 februari, berättar Bush för åhörarna om den arsenal av olika typer av massförstörelsevapen som den irakiska regimen innehar alternativt har möjligheter att tillverka. Därefter redogör

han för de täta förbindelser som finns mellan regimen och olika terroristnätverk, där al-Qaeda särskilt nämns (Bush, 2003-02-06). Återigen används alltså det förflutna som referenspunkt, då namnet al-Qaeda numera är intimt förknippat med händelserna kring 11 september 2001. Andra länder nämns som också har blivit utsatta för terrorattacker eller –försök av samma nätverk, och det som genom de olika talen ringas in är att det handlar om det globala terrorhotet, som mer eller mindre har sin bas i Irak med aktivt stöd av Saddam Husseins regim. Vid ett tillfälle används uttrycket att det är ett hot mot den civiliserade världen (Bush, 2003-03-01), som en synonym för de goda fast med den extra preciseringen tillika distanseringen att de goda också är de som är civiliserade, vilket tillskriver motparten en outtalad men negativ motsats.

4.2.1 Ondskan personifierad

Definitionen av de onda i mitt urval av tal börjar brett med smalnar raskt av för att till slut i princip bestå av en människa och dennes verk. De första talen målar upp hotet från terroristnätverk som de onda, de som hotar att attackera den så kallade civiliserade världen. Dessa terrorister stöds av en särskild regim, som i sin tur utgörs av en person i diktatorposition, Saddam Hussein. Mottagarna av talen får veta att en mängd brutala brott har begåtts under Saddam Husseins regim, både i konflikt med andra länder och inom det egna landet. Regimen uppges även hysa ett djupt hat gentemot USA och dess vänner (Bush, 2003-03-17).

Väldigt ofta görs dessa inlägg om det hot och den våldsbild som finns med direkt personanknytning till Saddam Hussein. Det handlar alltså om en hög grad av förbindande transitivitet då hotet tillskrivs en person, det är Saddam Hussein som har gjort något eller står för något. Ett exempel: ”*He* [min kursivering] provides funding and training and safe haven to terrorists who would willingly deliver weapons of mass destruction against America and other peace-loving countries” (Bush, 2003-03-08). Med den typen av uttryckssätt så blir det på ett sätt Saddam Husseins fel och skuld att terrorgrupper utgör ett reellt hot då han hjälper och försörjer dem, i förlängningen kan det också ses som att det är hans orsak att terrorgrupperna faktiskt existerar då han ger dem en grogrund.

Saddam Hussein är personen som har begått grymheter mot det egna folket, vilka därför behöver hjälp utifrån för att bli befriade och erhålla frid, fröjd och demokrati. Saddam Hussein är personen som föraktar USA och dess allierade, dvs. till största del den så kallade västvärlden, och han drar sig inte för att angripa dessa länder med de illegala vapen som han har till förfogande. Utifrån denna bild deklarerar Bush slutsatsen att: ”The security of the world requires disarming Saddam Hussein now” (Bush, 2003-03-17). Helt enkelt en personifierad sammanfattning av den onda sidan, vilket skapar en, relativt enkel, lösning på problemen och hoten. Om det finns en person och diktator som påverkar världens säkerhetsläge så pass mycket så måste han ju bort. Den komplicerade världen blir mindre komplex, då det utkristalliseras en tydlig riktning för att konfrontera ett hot och en oro. När detta väl är gjort så går Bush tvärtemot denna tidigare uppfattning och menar på att Irak var en seger av många som behövs, och att

kriget mot terrorismen inte är över än då al-Qaeda inte är tillintetgjort (Bush, 2003-05-03).

4.2.2 God och oskyldig

För att någon ska kunna utmålans som ond måste det ju finnas en motpol som är god. Parallellt med redogörelserna för de grymheter som frodas i Irak med Saddam Hussein i spetsen och som den personifierade syndabocken, belyses de motsatta egenskaperna hos det egna ledet. Detta görs för det första genom att tala om USA och dess likasinnade allierade som fredliga, fredsälskande, civiliserade länder etc. Bush menar också på att övriga världen har varit ytterst diplomatisk gentemot Irak under de senaste tolv åren, dvs. sedan Gulfkrigets slut 1991, då ett av fredsvillkoren var att Irak skulle göra sig av med sina massförstörelsevapen (Bush, 2003-03-17).

Så har inte skett utan istället uppges Irak tvärtom ha slutit sig ännu mer ifrån omvärldens insyn och utökat sin vapenarsenal, och inte heller velat samarbeta med de vapeninspektörer som FN:s säkerhetsråd har skickat. Detta faktum uttrycks som ett svek, och att nu bli utsatt för det hot som situationen innebär är prov på stor orättvisa gentemot USA och andra länder som visat sådan välvilja. USA har därför nu motvilligt och framtvingat gått in aktivt i konflikten. Adjektivet god används aldrig, men genom att skapa känslan av den välvillige som nu är sviken och orättvist behandlad, oskyldig, blir denne klassificerad som den gode, då oskyldig i praktiken lätt blir synonym för god.

Ett annat sätt för att framhäva positionen på den goda planhalvan, och som också hjälper till att legitimera beslutet att invadera Irak, är beskrivningarna av soldaternas agerande på plats. I de lägesrapporter av militäroperationen som finns i talen efter den 19 mars så poängteras vid upprepade tillfällen att soldaterna behandlar den irakiska civilbefolkningen med vänlighet och respekt, och att allt genomförs i en anda av hederlighet och anständighet. Saddam Hussein och hans anhängare hade däremot inga skrupler för att utsätta befolkningen för våld och förnedring. Det fungerar som ett ständigt påpekande av skillnaderna mellan de egna och de andra.

4.3 Religiöst ordval

Bruket av ord eller uttryck med kristna eller på något sätt religiösa explicita referenser är ganska tunt i materialet. I flera av talen finns inte den typen av språk överhuvudtaget. Där det dock förekommer så är det till största del i samband med att invasionen av Irak ligger i startgroparna. I två tal, 17 respektive 19 mars, avslutas talen med: ”Good night, and may God continue to bless America” (Bush, 2003-03-17) samt ”May God bless our country and all who defend her” (Bush, 2003-03-19). Likaså uttrycks det på några ställen att människor ber för fred, och att de Iraktjänstgörande soldaternas familjer ber för att de ska snart komma

hem välbehållna, och att miljoner amerikaner ber med dem (Bush, 2003-03-08, 2003-03-19, 2003-03-22).

Den här typen av uttryck känns inte i sammanhanget speciellt märkvärdig, med tanke på att ett krig just har inletts. Det som främst bevisas av dessa uttryck är existensen av den religiösa kultur och mångfald som präglar USA då ett stort antal amerikaner är troende, och att de ber till Gud för att allt ska gå väl för de sina är varken konstigt eller i sig politiskt. Däremot är det intressant att koppla de två avslutande fraserna som jag citerade ovan till de tidigare analyspunkterna. För återigen är det USA som är i fokus, det är specifikt det egna landet som ska välsignas, samt de som försvarar dem. Ett kanske i sig oskyldigt kristet uttryck får ändå här en viss politisk laddning då det samspelar med särskiljandet av vi och de. Likaså passar liknelsen om att friheten är Guds gåva till mänskligheten (Bush, 2003-04-12), in i den skapade kontext av samhörighet och synonymförhållande mellan USA, Gud, frihet, och de goda, som uttrycks.

En helt annan typ av kommentar, snarare än ordval, finns i talet från den 19 mars då invasionen offentliggörs. Bush säger här att man anländer till Irak med respekt för befolkningen, deras kultur och deras religiösa tro (Bush, 2003-03-19). Denna mening ger ju uttryck för välvilja och den betoning av att vara den goda och hederliga som jag diskuterade tidigare. Kanske nämnde Bush religionen för att verkligen poängtera att den inte är grund för någon olikabehandling, att muslimsk trosutövning inte ses som mindre värdig den kristna. Men i så fall får uttalandet samtidigt helt motsatt effekt då de skilda religionerna blir belysta så tydligt, det blir som en indirekt distansering, eller ett försök att avslappnat påpeka något som egentligen har större betydelse än vad som riktigt erkänns, och så blir effekten det motsatta istället.

5 Konklusion

Mitt syfte med denna uppsats var att undersöka om det var möjligt att skönja en så kallad kristen diskurs i presidenttalen angående invasionen av Irak, och hur denne i så fall yttrade sig. Alldeles i början av min arbetsprocess för den här undersökningen, fortfarande på planeringsstadiet, så erkänner jag att jag tänkte mig att det främst skulle vara ord och fraser med direkt religiös anknytning som skulle vara tecknen på och så att säga beviset för om en kristen diskurs var närvarande eller ej. Det visade sig vara precis tvärtom. De väsentliga och existerande faktorer som talade för min hypotes var av mer abstrakt natur, som genomsyrade hela texten och inte bestod av enskilda kristna ord och uttryck, dvs. den grundläggande definitionen av hur en diskurs fungerar.

Definitionen av mitt begrepp kristen diskurs utgörs till största del av David Domkes begrepp politisk fundamentalism, och vars huvudsakliga beståndsdelar, *USA, den utvalda försvararen* och *Goda vs. Onda*, jag i min analys sökte efter i materialet. Och jag anser mig ha funnit nog med representation av dessa punkter för att drista mig till att dra slutsatsen att presidenttalen präglas av en sorts kristen diskurs. Däremot kan jag givetvis inte uttala mig om någon annan politisk händelse eller en bredare aspekt av den amerikanska politiken då min undersökning är tydligt avgränsad.

Men när det gäller invasionen av Irak och den argumentation för detta agerande som uttrycks av presidentadministrationen så har jag nu belägg för den sortens slutsatser utifrån mina givna ramar och definitioner. USA framställs som innehavande av en skyldighet och ett ansvar att ingripa och hjälpa den irakiska befolkningen, vilket förtydligas genom att poängtera vilka som i sin tur inte tar sitt ansvar, som FN:s säkerhetsråd. Detta hänger också samman med sättet att dela upp världen i goda och onda då den frivillige räddaren i nöden givetvis klassificeras som god.

Det som sker i dessa tal och genom den diskursiva praktiken är att den kristna diskursen styr hur situationen kring Irak och Saddam Hussein läggs fram och förklaras för först och främst den amerikanska befolkningen. Därmed formas människors uppfattning och tolkning av vad det är som händer utifrån denna diskurs. Genomslaget blir större då det är presidenten som är förmedlaren och denna position är respekt- och förtroendeingivande. På det sättet stämmer dessa förhållanden in på teorierna om hur en diskurs är förknippad med makt. Grupper som redan innehar maktpositioner kan förstärka dessa med hjälp av en diskurs. Presidentens tal strävar efter att samla nationen i en tid av hot och konflikter, liksom att skapa ett stöd hos befolkningen för den politik som bedrivs. Ett konkret exempel på detta tycker jag är den vändning som sker i beskrivningarna av vad som är hot och ondska. Fram till tidpunkten då Saddam Hussein besegras framhålls han som den största faran, och uppfattningen att terrorhotet till största

del försvinner om han försvinner förmedlas. Men saken är inte så enkel, terrorgrupperna och med dem hoten finns kvar ändå, vilket presidentadministrationen såklart vet, men det uttrycks inte förrän efter att invasionen är genomförd.

Dock är detta i mitt fall endast en analys av diskursens funktion. Eftersom jag inte har tittat på opinionsundersökningar eller på annat sätt undersökt hur dessa tal faktiskt togs emot av allmänheten så kan jag så klart inte vara säker på hur väl diskursen så att säga fungerade. Mina kommentarer och slutsatser kring mottagandet av talen är därför bara av hypotetisk art utifrån vad jag vet om själva diskursen och dess uttryck. Likaså skulle det krävas en bredare alternativt kompletterande studie för att närmare kunna diskutera den diskursordning som den kristna diskursen ingår i, då jag inte vet vad det råder för andra typer av diskurser inom amerikansk politik.

6 Referenser

6.1 Litteratur

- Bleiker, Roland, 2009. "Can we move beyond conflict?", s. 454-482 i Edkins, Jenny – Zehfuss, Maja, (red) *Global Politics: A new introduction*. Milton Park: Routledge.
- Cox, Michael, 2005. "From the cold war to the war on terror", s. 131-157 i Baylis, John – Smith, Steve, (red) *The globalization of world politics: An introduction to international relations*. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press.
- Domke, David, 2004. *God willing?: political fundamentalism in the White House, the "war on terror" and the echoing press*. London: Pluto.
- Dunne, Tim, 2005. "Liberalism", s. 185-203 i Baylis, John – Smith, Steve, (red) *The globalization of world politics: An introduction to international relations*. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press.
- Lind, Michael, 2003. *Made in Texas: George W. Bush and the southern takeover of American politics*. New York: Basic Books.
- Mandaville, Peter, 2009. "How do religious beliefs affect politics?", s. 97-122 i Edkins, Jenny – Zehfuss, Maja, (red) *Global Politics: A new introduction*. Milton Park: Routledge.
- Phillips, Kevin, 2006. *American theocracy: the peril and politics of radical religion, oil, and borrowed money in the 21st century*. New York: Viking.
- Taylor, Paul – Curtis, Devon, 2005. "The United Nations", s. 405-424 i Baylis, John – Smith, Steve, (red) *The globalization of world politics: An introduction to international relations*. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press.
- Winther Jörgensen, Marianne – Phillips, Louise, 2000. *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

6.2 Primärkällor

- Bush, George W. 2003-02-06. *World can rise to this moment*. Hämtad: 2009-12-16.
<http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/infocus/iraq/archive.html>
- Bush, George W. 2003-03-01. *President's Radio Address*. Hämtad: 2009-12-16.
<http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/infocus/iraq/archive.html>
- Bush, George W. 2003-03-08. *War on terror*. Hämtad: 2009-12-10.
<http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/infocus/iraq/archive.html>
- Bush, George W. 2003-03-17. *Presidential remarks*. Hämtad: 2009-12-10.
<http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/infocus/iraq/archive.html>
- Bush, George W. 2003-03-19. *President Bush Addresses the Nation*. Hämtad: 2009-12-10.
<http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/infocus/iraq/archive.html>
- Bush, George W. 2003-03-22. *President discusses beginning of Operation Iraqi Freedom*. Hämtad: 2009-12-16.
<http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/infocus/iraq/archive.html>
- Bush, George W. 2003-03-29. *President discusses Iraqi Freedom Progress in Radio Address*. Hämtad: 2009-12-16.
<http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/infocus/iraq/archive.html>
- Bush, George W. 2003-04-05. *Operation Iraqi Freedom*. Hämtad: 2009-12-16.
<http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/infocus/iraq/archive.html>
- Bush, George W. 2003-04-12. *Operation Iraqi Freedom*. Hämtad: 2009-12-16.
<http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/infocus/iraq/archive.html>
- Bush, George W. 2003-05-01. *President Bush announces major combat operations in Iraq have ended*. Hämtad: 2009-12-16.
<http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/infocus/iraq/archive.html>
- Bush, George W. 2003-05-03. *President's Radio Address*. Hämtad: 2009-12-16.
<http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/infocus/iraq/archive.html>